

Irodalom. Ballagi Géza: A politikai irodalom Magyarországon 1825-ig. Bp., 1888. 575–579.; Beöthy Zsolt: A szépprózai elbeszélések a régi magyar irodalomban. Bp., 1887. III. fejezet 67.; Csécs Teréz (összeáll.): A Tudományos Gyűjtemény (1817–1841) repertórium. Győr, 1998. 143.; Hajdú-Bihari Napló: Debreceni tankönyvritkaságok. 1980. aug. 3. 10.; Uo.: A gyorsírás története. 1985. okt. 19. 8.; Kenyeres Ágnes (főszerk.): Magyar életrajzi lexikon. I. Bp., 1967. 577.; Kiss Kálmán: A Szatmári Református Egyházmegye története. Kecskemét, 1878. 350.; Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal. C–Gy. Pest, 1858. 338.; Péter László (főszerk.): Új magyar irodalmi lexikon. I. Bp., 1994. 662–663.; Sipos Lajos (főszerk.): Pannon Enciklopédia. Magyar nyelv és irodalom. Bp., 1997. 137.; Szilágyi Ferenc: Deákok tüköre. Bp., 1986. 54–56.; Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. III. Bp., 1894. 1041–1044.; Ványi Ferenc (szerk.): Magyar irodalmi lexikon. Bp., 1993. 304.; Vikár Béla: Gáti István Steganographiája. Bp., 1889.

Az agárdi temető obeliszkje és az alatta nyugvó Nádasdyak

A Fejér megyei Agárd – amelyet régebben Agárdpusztának is hívtak és amely község napjainkban Gárdony város része – temetőjének a közepén egy kisebb domb emelkedik ki a sírok közül. (Dénes József kutatásai szerint ez a 18 méter felső átmérőjű és 3 méter magasságú motte, amelynek építéséhez 3000 m³ földet hordták össze, nem egy geológiai képződmény, hanem egy Árpád-kori királyi halom, vagy földvár maradványa.) Ennek a dombnak a tetején egy hatalmas – közel 25 m² alapterületű és 12 m magas –, szürke gránitból készített obeliszk áll, melynek a keleti oldalán található felirata szerint itt nyugszik:

FORRAY JÚLIA GRÓFNŐ,
GRÓF NÁDASDY LIPÓTNÉ.

Nyugati oldalán pedig a

SZ. 1812 NOV. 4. + 1863 AUG. 22.

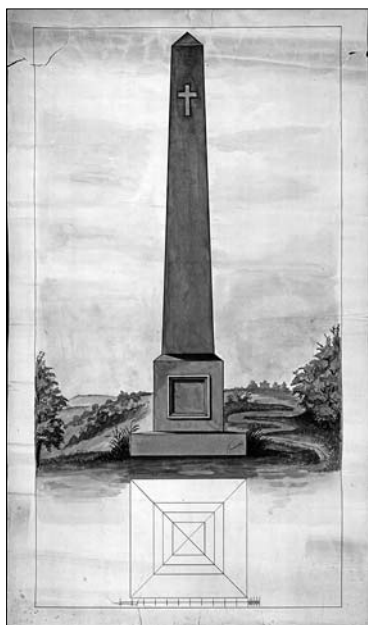
születési és halálozási dátumok olvashatóak. Az alábbiakban erről, a műemléki védelem alatt álló és 2011-ben felújított síremlékről, illetve az alatta nyugvó személyekről szeretnék röviden szót ejteni.

A romantikus stílusú obeliszk építésének a pontos időpontja bizonytalan. A legfrissebb szakirodalom szerint azt egy évvel a grófné halála után, 1864-ben emeltette az elhunyt férje, gróf Nádasdy Lipót. Más – az interneten olvasható – források azonban nem egy, hanem három évvel későbbre, azaz 1866-ra teszik az emlékmű felállításának az évét. Ez utóbbi dátumot nagy valószínűséggel a síremlék előtt, a domb alján álló fehér terméskő feszület feliratából meríthették, amely így szól:

A
DICSŐ FELTÁMADÁS
REMÉNYÉÜL
EMELTÉK
A NÁDASDYAK
1866

Sajnálatos módon Fejér vármegye monográfusa, Károly János – aki 1860 és 1867 között agárdpusztai lelkész volt – sem közli, hogy pontosan mikor is állították fel az emlékművet. Ő csupán annyit írt munkájában, hogy „1863. aug. 22-én halt el Pesten Forray Julia grófnő és eltemetett Agárdon a köztemetőben. Gyászoló férje, sírja fölé egy nagyszerű obelisket emeltetett roppant költséggel. Ennek árnyékában temetett el 1873. sept. 5-én Zichy Ilona grófnő is, gróf Nádasdy Ferenczné egy kis leány gyermekével és azóta minden év sept. 5-én megjelenik az agárdi temetőben az egész kettős család t. i. Nádasdy Ferencz és idősb Zichy Nep. János családja.”

A gróf Nádasdy család történetéről szóló publikációk közül pedig mindössze Bessenyei József monográfiája emlékezik meg az agárdi síremlékről. Ő azt írja, hogy az 1907-ben elhunyt Nádasdy Ferencet „Az agárdi temetőben helyezték örök nyugalomra, oda, ahol szülei, felesége és Tamás fia is nyugszanak. Sírjuk helyét az agárdi temető elkerített részében egy gránitoszlop jelzi.” (Ezen idézetnek egy része azonban nem teljesen felel meg a valóságnak. A szülők közül ugyanis az édesapa, gróf Nádasdy Lipót a Vas vármegyei Lékán lett eltemetve.)

Az obelisk tervrajza

A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában sikerült ugyan megtalálnom a síremlék eredeti tervrajzát, de abból csak az derült ki, hogy az obeliszket a neves Gerenday-féle sírkőgyárban készítették. A dokumentumon ezen kívül sajnos semmilyen egyéb információ nem olvasható.

Szerény véleményem szerint a Nádasdy család agárdi obeliszke az elsőként említett időpontban, azaz 1864-ben készülhetett. Nem tartom ugyanis túl valószínűnek, hogy három évet kellett volna várni annak elkészítésére és felállításra. A Gerenday-féle sírkőgyárban ugyanis erre nem igen volt példa.

AZ OBELISZK ALATT NYUGVÓ SZEMÉLYEK ADATTÁRA

A fentebb már idézett agárdi sírfelirat alapján úgy gondolhatnánk, hogy csupán egyetlen személy, gróf Nádasdy Lipótné született gróf Forray Júlia nyugszik az obeliszke alatti kriptában.

Sajnálatos módon az agárdi sírkert régi főkönyve nem maradt fenn. A temető kezelését a helyi római katolikus egyháztól a gárdonyi I.N.R.I. Temetkezési és Szolgáltató

Bt., majd a *Gárdonyi Városüzemeltetési Kft.* vette át, de sem a plébániának, sem pedig az említett két társaságnak nincs a birtokában ez a dokumentum.

A gróf Nádasdy család tagjairól kiadott gyászjelentésekből, valamint az agárdpusztai római katolikus lelkészség halotti anyakönyveiből azonban egyértelműen kiderül, hogy a familiából még további négy személy is az emlékmű alatt alussza örök álmát. Ezen – valamint szakirodalmi – források tanúsága szerint tehát a következő személyeket temették el az agárdi Nádasdy-obeliszk alatti kriptába.

1. Gróf Nádasdy Lipótné született Forray Júlia grófnő

Cs. és kir. csillagkeresztes és palotahölgy. Született a Szepes vármegyei Korompán (ma a szlovákiai Krompachy), 1812. november 4-én, báró Forray András és gróf Brunswick Júlia lányaként. Házasságot kötött Korompán, 1835. május 17-én gróf Nádasdy Lipót és gróf Pálffy Terézia fiával, Lipóttal. Meghalt Pesten, a Zrínyi utcában, 1863. augusztus 22-én reggel $\frac{1}{4}$ 8 órakor, majd eltemették Agárdon, 1863. augusztus 25-én.

2. Gróf Nádasdy Anna

Született a Fejér vármegyei Nádasdladányban, 1871. november 14-én, gróf Nádasdy Ferenc és gróf Zichy Ilona harmadik gyermekeként. Meghalt Nádasdladányban, a kastélyban, 1872. március 26-án, majd eltemették Agárdon, 1872. március 28-án.

3. Gróf Nádasdy Ferencné született Zichy Ilona grófnő

Született Pozsonyban (ma a szlovákiai Bratislava), 1849. augusztus 28-án, gróf Zichy János és báró Kray Irma lányaként. Házasságot kötött Pesten, 1868. június 1-jén gróf Nádasdy Lipót és gróf Forray Júlia fiával, Ferencsel. Meghalt Agárdon, a kastélyban, 1873. szeptember 5-én, majd eltemették ugyanott, 1873. szeptember 6-án délután $\frac{1}{2}$ 6 órakor.

Gróf Nádasdy Lipótné

4. Gróf Nádasdy Ferenc

Cs. és kir. valóságos belső titkos tanácsos és kamarás, Komárom vármegye örökös főispánja, a főrendiház örökös jogú tagja. Született Pesten, 1842. június 28-án, gróf Nádasdy Lipót és gróf Forray Júlia negyedik gyermekeként és egyben harmadik fiaként. Meghalt Budapesten, a VIII. kerületi Esterházy utca 44. szám alatt, 1907. december 21-én délután $\frac{1}{2}$ 5 órakor, majd eltemették Agárdon, 1907. december 24-én délelőtt 11 órakor.

5. Gróf Nádasdy Tamás

Cs. és kir. kamarás, Komárom vármegye örökös főispánja, a főrendiház örökös jogú tagja, tartalékos huszárhadnagy. Született Nádasdladányban, 1870. szeptember 12-én, gróf Nádasdy Ferenc és gróf Zichy Ilona második gyermekeként és egyben egyetlen fiaként. Meghalt a franciaországi Párizsban, 1915. május 10-én. Az I. világháború miatt azonban a holttestét csak 1922-ben sikerült Magyarországra szállítani és eltemetni Agárdon, 1922. április 24-én.

Merényi-Metzger Gábor

Felhasznált források. Budapest-Józsefvárosi Római Katolikus Plébániahivatal. Halotti anyakönyvek; Budapest-Szentistvánvárosi Római Katolikus Plébániahivatal. Halotti anyakönyvek; Fejér Megyei Levéltár. IV. B. 428. a. A Fejér vármegyei felekezeti anyakönyvek másodpéldányainak levéltári gyűjteménye; Gárdonyi Római Katolikus Plébániahivatal. Az agárdpusztai római katolikus lelkészség halotti anyakönyvei; Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára. Tervtár. T 5. A Nádasdy család tervrajzai; Országos Széchényi Könyvtár. Plakát- és Kisnyomtatványtár. Gyászjelentések.

Felhasznált irodalom. *Bessenyei József*: A Nádasdyak. Budapest, 2005; Fejér megye művészeti emlékei. Szerk.: *Entz Géza Antal* és *Sisa József*. Székesfehérvár, 1998; *Gudenus János József*: A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája. II. köt. Budapest, 1993; *Károly János*: Fejér vármegye története. III. köt. Székesfehérvár, 1899; *Kemény Mária*: A Gerenday-féle sírkögyár története (1847–1952). *Ars Hungarica* 1983/1.; *Kempelen Béla*: Magyar nemes családok. VII. köt. Budapest, 1913; Magyar Nemzeti Levéltár. Főrangú családok. Szerk.: *Fejérpataky László*. Budapest, 1888; Magyarország műemlékjegyzéke. Szerk.: *Ikafalvi Diénes Virág*. Budapest, 1990; *Viték Gábor*: Gárdony. Agárd, Dinnyés és Gárdony története a kezdetektől napjainkig. Dinnyés–Gárdony, 2009.

A második pesti lóversenypálya

1827 júniusában kezdődött a pesti lóversenyzés története, amikor a ma Ferencváros területéhez tartozó Gyáli út – Mester utca – Határ út által határolt térségben megrendezték az első fővárosi lófuttatást. Az itt kiépített pálya több mint ötven évig szolgálta a versenyés iránt érdeklődőket. A *Honismeret* többször is, legutóbb tavaly, emlékezett meg erről a pályáról. A második pesti „gyep” rövidebb ideig működött, mint elődje, mégis legalább annyi érdekesség fűződik tervezéséhez, építéséhez és megnyitásához.

Az 1870-es évek közepére a régi versenyterület különleges szigetként emelkedett ki az erősen ipari jelleget öltő, az Üllői út és a Soroksári út határolta dél-pesti vidékből. A dísztribünt és a különféle versenyekre is alkalmas pályát hiába övezte eperfákkal tarkított erdősáv, az egyre szaporodó hús- és vegyipari üzemek, vagy éppen a katonai célokat szolgáló épületek és telkek egyre inkább arra sarkallták a főváros vezetését, hogy egy új, a városképzési és sport szempontoknak is jobban megfelelő helyszínen alakítsanak ki új, korszerű versenyterületet. Ezt végül az István mezőn, a mai Dózsa György út és Thököly út szögletében találták meg.

1878-ban az akkor már hírnévvel és tapasztalattal rendelkező Feszty Adolf építész kért fel a lelátók megtervezésére. Feszty Árpád festőművész és Feszty Gyula építész testvére már nyolc évvel korábban is foglalkozott a lóversenyek kiegészítő épületeinek kérdésével, hiszen 1870-ben az osztrák főváros pályájának átalakításában vett részt.

Pesten olyan alkotást kellett megterveznie, amelynek elemei egyszerre feleltek meg a látványosság és a praktikusság igényeinek. Feszty alapos és jó munkát végzett. Míg a nagytribün két oldaltornyával valóban monumentálisnak hatott, a hátsó térben, nyitott csarnokként lehetővé tette a lelátást a lóversenypályára. Csaknem kétéves építőmunka után, 1880. október 13-án a főpolgármester bejelentette, hogy az új, városligeti lóversenypálya ünnepélyes megnyitására négy nap múlva kerül sor.